

تعاونیهای کشاورزی در ایران و جهان

● حمید عزیزمحمدلو

مقدمه

در ایران یکی از سرفصلهای مهم آماری تعاونیها مربوط به تعاونیهای کشاورزی می باشد به طوری که این نوع از تعاونیها تا سال ۱۳۸۲ با بیش از ۱۵۶۶۱ واحد یا ۲۳ درصد کل تعاونیها در رتبه اول قرار داشته اند.

تعاونیهای کشاورزی عبارتند از: اجتماعی از اشخاص، به خصوص با وسایل و امکانات محدود که به صورت داوطلبانه گرد هم آمده اند و اهداف مشترک اقتصادی - اجتماعی داشته و با کار مؤثر، تأمین سرمایه مورد نیاز و پذیرش ریسک سود و منفعت بر اساس اصول تعاونی کار می کنند. هدف تعاونیهای کشاورزی به طور اعم و تعاونیهای تولید روستایی به طور اخص متحد کردن افراد به منظور تولید و افزایش بهره وری تولید می باشد.

تعاونیهای کشاورزی نقش مهمی در حل مسائل جوامع روستایی، توسعه تولیدات کشاورزی و به وجود آوردن تعادل بین صادرات و واردات بازی می کنند. این تعاونیها خصوصاً در توسعه کشاورزی سهم زیادی دارند.

بر این اساس و باتوجه به اهمیت و نقش تعاونیهای کشاورزی گسترش آنها همواره مورد تأکید بوده است و برای

بیشترین تعداد را دارا بوده است. تعاونیهای پرورش مرغ گوشتی با ۱۱۷۰ واحد تعاونی بیشترین مبلغ کل سرمایه را در بین گرایشهای مختلف به خود اختصاص داده اند که این رقم عبارتست از ۱۷۵۴۲۱۴۳۶ هزار ریال. از نظر تعداد اعضا تا سال ۱۳۸۲ تعاونیهای فعال در زمینه زراعت با ۱۹۳۲۲ عضو رتبه اول را در میان سایر گرایشها به دست آورده است. همچنین از حیث میزان اشتغالزایی نیز این تعاونیها با ۲۶۱۵۵ شاغل، بیشترین تعداد شاغلین را در بین سایر گرایشهای تعاونیهای کشاورزی دارا می باشند.

بنابراین ملاحظه می شود که تعاونیهای فعال در زمینه زراعت از پتانسیل بالایی جهت اشتغالزایی برخوردار بوده و فعالیتهای زراعی یکی از زمینه های مستعد و مطلوب جهت گسترش فعالیتهای تعاونی به شمار می رود و می توان با اعمال سیاستهای مطلوب و کارا زمینه های افزایش میزان تولید و اشتغالزایی بخش تعاون رادر حیطه فعالیتهای زراعی تقویت نمود. علاوه بر این مقایسه آمارهای سرمایه و اشتغال گرایشهای مختلف تعاونیهای کشاورزی نشان می دهد که هزینه ایجاد شغل در زیر بخش زراعت

توسعه کمی و کیفی آنها بررسی تعاونیهای موجود، مقایسه و تعریف زمینه و نوع فعالیتهای آنها می تواند اطلاعات لازم را در اختیار علاقه مندان از یک سو و مسوولان و برنامه ریزان از سوی دیگر قرار دهد. در این قسمت سعی بر این است تا ضمن معرفی زمینه های مختلف فعالیتهای تعاونیهای کشاورزی و بررسی تطبیقی وضعیت تعاونیهای کشاورزی موجود در کشورمان در مقایسه با دوره های گذشته، سایر تعاونیها و تعاونیهای کشورهای خارجی، به برخی از کارکردهای ویژه تعاونیهای کشاورزی اشاره گردد.

زمینه های فعالیت تعاونیهای کشاورزی در ایران

بر اساس آمار منتشر شده توسط دفتر آمار و اطلاعات وزارت تعاون تا سال ۱۳۸۲، تعاونیهای کشاورزی در ایران در زمینه های مختلفی از جمله زراعت، باغداری، دامداری، پرورش گل و گیاه، پرورش و تکثیر ماهی، پرورش و تکثیر میگو، پرورش طیور، پرورش کرم ابریشم، مرتعداری، جنگلداری، صیادی و شیلات، زنبورداری و دامپروری فعالیت داشته اند که در میان این گرایشها، تعاونیهای فعال در زمینه زراعت با ۱۳۲۵ واحد تعاونی

پایین‌تر از سایر زیر بخشهاست. به عبارت دیگر در صورت تأکید بر کارکرد اشتغالزایی بخش تعاون با توجه به اولویت فعالیتهای زراعی از نظر توان اشتغالزایی، گرایش مذکور می‌تواند از زمینه‌های اولویت دار جهت گسترش فعالیتهای تعاونی به شمار آید.

مقایسه سالیانه شاخصها

به منظور مقایسه روند تغییرات شاخصهای اشتغال، سرمایه، تعداد تعاونی و میزان اعضای تعاونیهای کشاورزی، داده‌های مربوط به سالهای ۱۳۵۰ تا ۱۳۸۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است که در ذیل بدان اشاره می‌گردد:

تعداد تعاونیهای کشاورزی (فعال)

تعداد تعاونیهای کشاورزی تا سال ۱۳۶۰ یک روند تقریباً یکنواخت و ثابتی را تجربه کرده است. در فاصله بین سالهای ۱۳۶۱ و ۱۳۷۰، تعداد تعاونیهای کشاورزی با یک روند نسبتاً ملایمی رشد داشته‌اند اما از سال ۱۳۷۱ به بعد که وزارت تعاون تأسیس شد، مشاهده می‌گردد که این روند بانرخ رشد بسیار بالاتری همراه بوده است به طوری که تعداد تعاونیهای فعال کشاورزی از ۱۲۶۶ واحد در سال ۱۳۷۰ به ۶۳۳۳ واحد در سال ۱۳۸۲ رسیده است.

تعداد اعضای تعاونیهای فعال کشاورزی

تعداد اعضای تعاونیهای کشاورزی از ۱۴۵۰ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۲۵۰۲ نفر در سال ۱۳۶۰ رسیده است. تعداد اعضای تعاونیهای کشاورزی تا سال ۱۳۶۰ روند تقریباً ثابتی داشته اما طی دوره ۲۲ ساله بعدی همواره بانرخ رشد مثبتی همراه بوده است به گونه‌ای که این روند تا سال ۱۳۷۰ ملایمر ولی از سال ۱۳۷۱ به بعد حالت فزاینده‌تری رابه خود گرفته است که نشان دهنده نقش اثرگذار وزارت تعاون در هدایت تعاونیها و سیاستگذاری مرتبط با این بخش می‌باشد. به طور مشخص‌تر تعداد اعضای این تعاونیها به ترتیب طی سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۸۲ به ۱۹۸۲۱ و ۹۹۴۱۰ بالغ گشته است که نشان می‌دهد تعداد اعضای تعاونیهای کشاورزی در سال ۱۳۸۲ نسبت به ۱۳۷۰ تقریباً پنج برابر شده است.

میزان اشتغالزایی تعاونیهای کشاورزی فعال
میزان اشتغالزایی در تعاونیهای کشاورزی از ۲۳۳۸ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۳۸۴۶ نفر در سال ۱۳۵۰ رسیده است. میزان اشتغال این تعاونیها طی دوره ۱۳۶۰ - ۱۳۸۲ همواره از رشد مثبتی برخوردار بوده است.

روند تغییرات میزان اشتغال، به گونه‌ای بوده است که تعداد شاغلین در این تعاونیها از ۱۲۶۶۰ نفر در سال ۱۳۶۰ به ۳۳۹۵۰ نفر در سال ۱۳۷۰ و ۱۴۴۴۶۱ نفر در سال ۱۳۸۲ رسیده است. این تغییرات تا سال ۱۳۷۰ به صورت آرام و بعد از آن با سرعت بیشتری شکل گرفته است.

میزان سرمایه تعاونیهای فعال کشاورزی

میزان سرمایه این تعاونیها از ۵۱۱۰۹ هزار ریال در سال ۱۳۴۵ به ۴۷۵۱۴۵ هزار ریال در سال ۱۳۵۰ رسید. در نتیجه طی دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۰، روند تغییرات سرمایه تا سال ۱۳۷۰ یک روند یکنواخت را داشته است ولی از سال ۱۳۷۱ به بعد یک جهش ناگهانی را تجربه کرده است، به طوری که میزان سرمایه کل تعاونیهای کشاورزی از ۱۶۵۱۵۹۲۴ هزار ریال در سال ۱۳۶۰ به ۳۶۱۲۷۹۳۵ هزار ریال در سال ۱۳۷۰ و ۴۸۷۰۰۵۷۳۹ هزار ریال به قیمت‌های جاری در سال ۱۳۸۲ رسیده است که این امر نیز می‌تواند حاکی از نقش مثبت تولی گری وزارت تعاون باشد.

نکته‌ای که در مورد هر چهار شاخص معرفی شده طی دوره مورد مطالعه قابل ذکر است این است که آهنگ رشد این شاخصها از سال ۱۳۸۰ به بعد کاهش یافته است. به عبارت دیگر طی دو سال اخیر تعاونیهای کشاورزی در مقایسه با چندین سال قبل از نرخ رشد کمتری برخوردار بوده‌اند که یافتن دلایل این امر نیازمند بررسی و مطالعه بیشتر این تعاونیها در ارائه راه‌حلهای مفید و کاربردی جهت تقویت هر چه بیشتر آنهاست.

جایگاه تعاونیهای کشاورزی در

مقایسه با سایر گرایشهای تعاونی

همچنانکه در قسمت قبل مورد اشاره قرار گرفت بخش اعظم تغییرات

شاخصهای مورد مطالعه از سال ۱۳۶۰ به بعد صورت گرفته است لذا با شروع از این سال، برای مقایسه جایگاه تعاونیهای کشاورزی، آمارهای مربوط به شاخصهای تعداد تعاونی، تعداد اعضا، سرمایه و اشتغالزایی کلیه گرایشهای تعاونی رابا فاصله‌های ۱۰ ساله طی سه سال ۱۳۶۰، ۱۳۷۰ و ۱۳۸۲ مورد بررسی قرار داده‌ایم که نتیجه به صورت زیر است:

تعداد تعاونی

تعاونیهای کشاورزی از نظر تعداد در سال ۱۳۶۰ با دارا بودن ۵۷۵ واحد رتبه سوم را در میان سایر تعاونیها داشته است. رتبه اول از آن تعاونیهای مصرف با ۱۶۰۴ واحد و رتبه دوم از آن تعاونیهای مسکن با ۹۲۵ واحد بوده است. در سال ۱۳۷۰ تعاونیهای کشاورزی با دارا بودن ۱۲۶۶ واحد همچنان رتبه سوم را از نظر تعداد تعاونی در میان سایر گرایشهای تعاونی داشته است، در این دوره همانند دوره ۱۳۶۰ تعاونیهای مصرف و تعاونیهای مسکن به ترتیب با داشتن ۴۸۲۲ و ۳۲۴۲ واحد در رتبه اول و دوم قرار داشته‌اند. اما در سال ۱۳۸۲ تعداد تعاونیهای کشاورزی به طور چشمگیری افزایش یافته است به گونه‌ای که با داشتن ۶۳۳۳ واحد بعد از تعاونیهای مصرف در جایگاه دوم قرار گرفته‌اند.

تعداد اعضا

در سال ۱۳۶۰ تعاونیهای کشاورزی با داشتن ۷۲۸۴ عضو رتبه هفتم را در میان سایر گرایشها داشته است. در حالی که رتبه اول از آن تعاونیهای مصرف با ۵۰۳۴۴۳ نفر عضو بوده است. این رتبه همچنان در سال ۱۳۷۰ برای تعاونیهای کشاورزی با ۱۹۸۲۱ عضو حفظ شده است و در سال ۱۳۸۲ نیز تعاونیهای کشاورزی با ۹۹۴۱۰ نفر عضو، رتبه هفتم را از نظر تعداد اعضا داشته‌اند.

سرمایه

از نظر میزان سرمایه، تعاونیهای کشاورزی با داشتن سرمایه‌ای بالغ بر ۱۶۵۱۵۹۲۴ هزار ریال در سال ۱۳۶۰ در رتبه هفتم قرار داشته‌اند در حالی که طی این سال بیشترین میزان سرمایه به تعاونیهای مصرف با رقمی بالغ بر ۴۴۶۵۸۶۰۰۶ هزار ریال اختصاص دارد.

با حدود دو میلیون عضو تشکیل گردید که ۳۷٪ اعضا آنها را کشاورزان ژاپنی تشکیل می‌دادند و این سهم همچنان با اندک نوسانی حفظ شده است. در این کشور دولت به طور مستقیم در کار تعاونیها دخالت نمی‌کند، بلکه تعاونیهای کشاورزی را از طریق نرخهای تضمینی و سرمایه‌گذاری در بهسازی اراضی حمایت می‌کند. بانک مرکزی تعاون که مختص کشاورزی و جنگلداری است یکی از بزرگترین بانکهاست. در این کشور تولید برنج داخلی عموماً بر عهده تعاونیهای کشاورزی می‌باشد.

چین

از تعاونیهای بسیار موفق کشور چین تعاونیهای عرضه و بازاریابی کالا می‌باشد که شبکه وسیع شامل ۷۰۰۰۰۰ واحد تجاری و بیش از ۴ میلیون نفر نیروی کار را تحت پوشش دارد. در حال حاضر نزدیک به ۸۵ درصد از سهامداران روستایی با سرمایه‌ای در حدود ۲/۵ میلیون یوان عضو این تعاونیها هستند. یکی از اهداف بسیار مؤثر تعاونیهای فوق‌الذکر افزایش تولیدات کشاورزی است.

هندوستان

۹۹/۷ درصد از ساکنان روستاها در کشور هندوستان تحت پوشش نهضت تعاونی هستند. تعاونیهای لبنی در تمام نقاط هندوستان حضور داشته و مسؤولیت خود کفایی در تولید و توزیع شیر در سراسر کشور را بر عهده دارند. در این کشور از تعداد ۴۱۹ کارخانه تولید شکر، تعداد ۲۳۶ کارخانه به بخش تعاون تعلق دارد و بیش از ۵۵ درصد تولید داخلی شکر از طریق تعاونیهای شکر تأمین می‌گردد. سهم عمده شیراین کشور توسط تعاونیهای لبنی AMUI تأمین می‌گردد. همچنین ۲۵ درصد از کودهای شیمیایی در هند در کارخانه‌های تعاونی فرآوری می‌گردند و حجم معاملات اقتصادی شرکتی تعاونی تأمین کود مورد نیاز کشاورزان بالغ بر ۱/۵ میلیارد دلار است.

تعاونیهای کشاورزی در اروپا

سوئد

در حال حاضر تمام تولیدات لبنی

تعداد اعضای تعاونیهای کشاورزی تا سال ۱۳۶۰ روند تقریباً ثابتی داشته اما طی دوره ۲۲ ساله بعدی همواره با نرخ رشد مثبتی همراه بوده است به گونه‌ای که این روند تا سال ۱۳۷۰ میلیمتری از سال ۱۳۷۱ به بعد حالت فزاینده‌تری را به خود گرفته است که نشان دهنده نقش اثرگذار وزارت تعاون در هدایت تعاونیها و سیاستگذاری مرتبط با این بخش می‌باشد.

سالهای مورد مطالعه داشته‌اند که این امر می‌تواند متضمن یک رهنمود سیاستی مناسب به منظور ایجاد اشتغال از طریق گسترش فعالیتهای تعاونی باشد و این امر به این معناست که هزینه ایجاد اشتغال در زمینه فعالیتهای کشاورزی نسبت به سایر فعالیتهای و گرایشها پایینتر است و می‌توان در ازای تخصیص میزان معینی از سرمایه، فرصتهای شغلی بیشتری را ایجاد نمود.

نگاهی به وضعیت و جایگاه تعاونیهای کشاورزی در کشورهای خارجی

تعاونیهای کشاورزی در کشورهای آسیایی

ژاپن

در ژاپن علی‌رغم کوچکی میانگین اندازه مزارع، کشاورزان ژاپنی به طور عمده از طریق شرکتی تعاونی کشاورزی، مزارع خود را با استفاده از تکنولوژی جدید و روشهای پیشرفته نوسازی کرده و از منافع آن به گونه‌ای گسترده برخوردار شده‌اند. شرکتی تعاونی کشاورزی در ژاپن هر چند سابقه‌ای بیش از صد سال دارند، اما نهضت تعاونی در بخش کشاورزی ژاپن به طور عمده پس از اجرای برنامه اصلاحات ارضی که پس از جنگ جهانی دوم انجام گرفت، رشد چشمگیری یافت. در سال ۱۹۲۰ تعداد ۱۳۴۴۲ تعاونی

در سال ۱۳۷۰ این رتبه برای تعاونی کشاورزی به رتبه هشتم تقلیل می‌یابد با سرمایه‌ای معادل ۳۶۱۲۷۹۳۵ هزار ریال اما در سال ۱۳۸۲ تعاونیهای کشاورزی با سرمایه‌ای معادل ۴۸۷۰۵۵۷۳۹ هزار ریال به جایگاه ششم از نظر میزان سرمایه صعود کردند.

اشتغالزایی

تعاونیهای کشاورزی در سال ۱۳۶۰ با میزان اشتغال ۱۲۷۶۰ نفر رتبه چهارم را به دست آورده است. در این زمان بیشترین میزان اشتغال از آن زیر بخش تعاونیهای تأمین نیاز تولیدکنندگان با رقمی در حدود ۱۲۷۳۳۰ نفر بوده است. در سال ۱۳۷۰ این رتبه همچنان برای تعاونیهای کشاورزی با میزان اشتغال ۳۳۹۵۰ نفر محفوظ مانده است، اما در سال ۱۳۸۲ میزان اشتغال تعاونیهای کشاورزی افزایش قابل ملاحظه‌ای را تجربه کرده است به گونه‌ای که با میزان اشتغال ۱۴۴۴۶۱ نفر رتبه سوم را بعد از تعاونیهای تأمین نیاز تولیدکنندگان و تعاونیهای حمل و نقل داشته است. نکته قابل توجهی که می‌توان با مقایسه جایگاه تعاونیهای کشاورزی بر اساس شاخصهای معرفی شده مورد تأکید قرار داد این است که این تعاونیها، با وجود اینکه از حیث میزان سرمایه در جایگاه هفتم قرار گرفته‌اند ولی از حیث اشتغالزایی رتبه‌های چهارم و سوم را طی

درصد از بخش کشاورزی و ۹/۸ درصد از نیروی کار این بخش را در اختیار دارند. و ۳۵ درصد تولیدات لبنی، ۱۵ تا ۴۰ درصد تولید میوه و تره‌بار و ۲۰ درصد گوشت در اختیار بخش تعاونیهای کشاورزی است.

تعاونیهای کشاورزی در امریکا

در ایالات متحده امریکا حجم خالص مبادلات تجاری تعاونیهای کشاورزی در سال ۲۰۰۰ میلادی ۹۹/۷ میلیارد دلار بوده است و طی همین سال ۳۳۴۶ تعاونی کشاورزی مشغول فعالیت بوده‌اند. همچنین بیش از ۴۱ درصد صادرات محصولات کشاورزی امریکا در سال ۱۹۹۸ توسط تعاونیها صورت گرفته است و سهم تعاونیهای کشاورزی از مجموع بازاریابی محصولات زراعی شامل فرآوری زراعت، دامداری و پرورش طیور در سال ۱۹۹۸ بالغ بر ۳۰ درصد و در سال ۲۰۰۳ بالغ بر ۲۹/۸ درصد بوده است. در این کشور کشاورزان بیشترین درصد از محصولات تولیدی خود را از طریق شرکتهای تعاونی به بازار عرضه می‌کنند در این کشور میزان فروش خالص شیر تعاونیها و فراورده‌های لبنی در سال ۱۹۹۸ بالغ بر ۲۵/۳ میلیارد دلار بوده است.

کانادا

تعاونیهای کشاورزی کانادا بیش از نیمی از غلات و دانه‌های روغنی و تقریباً ۶۰ درصد لبنیات و ۴۰ درصد تخم مرغ تولیدی رافراهم می‌نمایند. در سال ۱۹۹۸ تعداد ۱۰ تعاونی بزرگ کشاورزی مجموعاً بالغ بر ۶۴ درصد حجم کل مبادلات کشاورزی در آن کشور بوده است. علاوه بر این ۷۳ درصد جنگلداری این کشور بر عهده بخش تعاون است.

بدین ترتیب ملاحظه می‌گردد که در کشورهای مختلف تعاونیهای کشاورزی از جایگاه و نقش با اهمیتی در اقتصاد و خصوصاً در بخش کشاورزی برخوردار می‌باشند. مسرور تجارب کشورهای مختلف نشان می‌دهد که حتی در کشورهای پیشرفته، این تعاونیها در زمینه فعالیت خود بسیار موفق بوده و قادرند نقش اثرگذاری را در عرضه‌های مختلف

در پرتغال سهم تعاونیهای کشاورزی در تولید فراورده‌های لبنی ۸۰ درصد می‌باشد. سهم تعاونیهای کشاورزی GDP از این بخش ۲ درصد و سهم نیروی کار این تعاونیها ۱۱/۶ درصد است و تولید ۹۰/۹ درصد محصولات لبنی و ۳۵ درصد تولید میوه و تره‌بار به شرکتهای تعاونی اختصاص دارد.

بلژیک

در بلژیک تولید ۵۰ درصد مواد لبنی، ۷۰ تا ۹۰ درصد میوه و تره‌بار و ۲۰ تا ۳۰ درصد گوشت، بر عهده بخش تعاون است. تعاونیهای کشاورزی بلژیک دارای سهمی در حدود ۱/۶ درصد از GDP این بخش و ۲/۵ درصد از نیروی کار هستند.

لوکزامبورگ

در لوکزامبورگ در حدود ۸۰ درصد تولید لبنیات و ۲۵ تا ۳۰ درصد تولید گوشت به عهده شرکتهای تعاونی کشاورزی است. تعداد ۷۰ شرکت تعاونی در تهیه نهاده‌های کشاورزی فعال می‌باشند و ۰/۹ درصد از GDP بخش کشاورزی و ۲/۸ درصد نیروی کار این بخش از آن شرکتهای تعاونی است.

ایرلند

در ایرلند، در ۱۰۰ درصد محصولات لبنی، ۳۰ تا ۷۰ درصد تولید گوشت به عهده شرکتهای تعاونی کشاورزی است. سهم تعاونیهای کشاورزی از ۵/۴ درصد و از نیروی کار این بخش ۱۲ درصد می‌باشد.

ایتالیا

در ایتالیا ۳۸ درصد تولید لبنیات، ۴۱ درصد تولید میوه و تره‌بار، ۱۰ تا ۱۵ درصد تولید گوشت در اختیار شرکتهای تعاونی است و ۲/۶ درصد از سهم GDP بخش کشاورزی و ۷/۹ درصد از سهم نیروی کار به شرکتهای تعاونی کشاورزی تعلق دارد.

یونان

در یونان تعاونیهای کشاورزی در حدود ۲۰ درصد لبنیات، ۱۲ تا ۱۵ درصد میوه و تره‌بار و ۵ تا ۳۰ درصد گوشت را تولید می‌نمایند. سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۷/۵ درصد و از نیروی کار این بخش ۲۰/۸ درصد می‌باشد.

اسپانیا

در اسپانیا تعاونیهای کشاورزی ۲/۷

کشور سوئد توسط تعاونیهای تحت مالکیت کشاورزان به بازار عرضه می‌شود و سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۱ درصد و از نیروی کار این بخش ۳/۴ درصد می‌باشد. ۹۹ درصد محصولات لبنی، ۶۰ درصد تولید میوه و تره‌بار و قریب به ۸۱ درصد تولید گوشت در این کشور به عهده شرکتهای تعاونی می‌باشد و بین ۵۰ تا ۶۶ درصد مواد غذایی و کالاهای معرفی سوئد به وسیله کشاورزان عضو شرکت تعاونی تولید می‌گردد.

فرانسه

در فرانسه سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۲ درصد می‌باشد. تعداد ۳۶۱۸ شرکت تعاونی کشاورزی با ۷۲۰۰۰۰ عضو مشغول به کار می‌باشند. ۴۹ درصد محصولات لبنی، ۳۵ تا ۵۰ درصد تولید میوه و تره‌بار و ۲۷ تا ۸۸ درصد تولید گوشت به عهده شرکتهای تعاونی است. همچنین ۷۵ شرکت تعاونی، تهیه نهاده‌های کشاورزی را بر عهده دارند.

انگلستان

در حدود ۹۸ درصد تولید و عرضه محصولات لبنی ۳۵ تا ۴۵ درصد تولید میوه و تره‌بار و ۲۰ درصد تولید گوشت در کشور انگلستان بر عهده شرکتهای تعاونی است. همچنین تعداد ۲۰ شرکت تعاونی در تهیه نهادهای کشاورزی فعالیت می‌کنند. سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش در حدود ۰/۹ درصد بوده و ۵۰۶ شرکت تعاونی با ۲۷/۰۰۰ نفر عضو مشغول به فعالیت می‌باشند.

فنلاند

در فنلاند ۱۰۰ درصد پرورش دام بر عهده تعاونیهای کشاورزی است. همچنین ۹۷ درصد فراورده‌های لبنی ۶۹ درصد گوشت، ۵۰ درصد تولید تخم مرغ ۴۰ درصد محصولات کشاورزی توسط بخش تعاون تولید می‌گردد. سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۱/۸ درصد بوده و تعداد ۴۰۳ شرکت تعاونی کشاورزی با ۱۲۲۸۵۰۰ نفر عضو مشغول به فعالیت می‌باشند و ۹۴ درصد محصولات لبنی و ۶۸ درصد تولید گوشت به عهده بخش تعاون است.

پرتغال

اقتصادی از جمله تولید، اشتغالزایی صادرات و به طور کلی تجارت، جذب سرمایه‌های پراکنده و تأمین نیازهای اساسی مصرف‌کنندگان در زمینه کشاورزی، از خود بر جای گذارند. این در حالی است که در کشور ما هنوز علی‌رغم تصریح قانون به تقسیم بندی اقتصاد بر سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی، در واقعیت امر، بخش تعاونی از جایگاه روشنی در اقتصاد برخوردار نیست. نکته‌ای که قابل استنباط است این است که بخش تعاون و خصوصاً تعاونیهای کشاورزی در صورت برنامه ریزی صحیح از پتانسیل بسیار بالایی در امر برآورده کردن نیازهای اقتصادی برخوردار هستند، که استفاده از تجارب کشورهای مختلف می‌تواند به عنوان یکی از راههای مؤثر در نیل به این امر و سیاستگذاری مطلوب در زمینه تعاونیهای کشاورزی به شمار آید.

کارکردهای خاص تعاونیهای کشاورزی

امنیت غذایی و خودکفایی

سازمانهای مردمی در تقویت برنامه‌های امنیت غذایی، کشاورزی پایدار و توسعه منطقه‌ای نقش حیاتی و به سزایی دارند. در این میان عاملین فعال در بخش کشاورزی (اعم از کشاورزان، تعاونیهای کشاورزی و سایر سازمانهای کشاورزی) از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای در رسیدن به اهداف برنامه‌های تأمین امنیت غذایی برخوردارند. اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) یکی از سازمانهایی است که در زمینه چنین برنامه‌هایی پیشتاز است. در حدود ۴۰ درصد از اعضای این سازمان در زمینه کشاورزی و صیادی فعالیت می‌نمایند و یکی از عوامل تأمین‌کننده امنیت غذایی در سطح کشورهای مختلف به شمار می‌روند.

علاوه بر این تعاونیهای کشاورزی با تولید انبوه کالاها ضروری و بومی برای مصرف داخلی می‌توانند زمینه‌های نیل به خودکفایی رافراهم آورند. برای مثال تعاونیهای کشاورزی در پاناما ۱۰۰ درصد سیب زمینی مورد نیاز داخل را تولید می‌نمایند. همچنین در حدود ۷۸ درصد

ذرت و ۵۹ درصد لوبیای تولیدی در نیکاراگوئه از طریق تعاونیهای کشاورزی ارائه می‌گردد. همچنین ۵۹٪ برنج مصرفی ژاپن از طریق این تعاونیها فراهم می‌گردد. در بورکینافاسو ۱۰ تعاونی کشاورزی در حدود ۱۲ تا ۱۵ درصد برنج مورد نیاز داخلی را تولید می‌نمایند. اخیراً سران تعاونی کشورهای آسیایی اجلاسی به منظور بحث و تبادل نظر در مورد نقش تعاونیهای کشاورزی در امنیت غذایی منطقه آسیا داشته‌اند و نهایتاً برای این امر پای فشرده‌اند که کلیه گرایشهای تعاونی خصوصاً تعاونیهای کشاورزی به لحاظ ماهیت تولیداتشان نقش بسیار کلیدی و با اهمیتی در تأمین امنیت غذایی ایفا می‌نمایند.

مسائل زیست محیطی و توسعه پایدار

نظریه اهمیت مقوله توسعه پایدار و نقش سیاستگذاریهای زیست محیطی در رسیدن به آن، اعلامیه کنگره اتحادیه بین‌المللی در سال ۱۹۹۲ تعاونیها را متمهد به ارتقای عملیات خود به منظور حفظ محیط‌زیست نموده است و در این میان به نقش بارز تعاونیهای کشاورزی در جهت دادن به مسائل زیست محیطی تاکید شده است به طوری که رئوس کلی برنامه‌های توسعه تعاونیهای کشاورزی به صورت زیر تعیین شده است:

- تشویق و ترغیب توسعه تعاونیهای کشاورزی حساس به فرسایش زیست محیطی

- افزایش نهاده‌های کشاورزی و زراعی با تشویق و ارتقای فناوری

- کاهش یا متعادل کردن نهاده‌های خارجی نظیر کودها و آفت‌کشها

- فراهم نمودن امکانات آموزشی و تعلیم اعضا با روشهای مناسب ترویجی و آموزشی

در کشورهای اروپای غربی همچون دانمارک، فنلاند، ایتالیا، هلند، سوئد، سوئیس، انگلستان، تعاونیهای کشاورزی برنامه‌هایی را به طور دوستانه جهت رعایت و اجرای سیاستهای زیست محیطی اجرا می‌کنند به گونه‌ای که بعضی از تعاونیها به سبک کشاورزی ارگانیک^۱ فعالیت می‌نمایند که یکی از مشخصه‌های آن جایگزین کردن مواد و کود طبیعی به

جای کودهای شیمیایی است. همچنین در ایالات متحده آمریکا، تعاونیهای کشاورزی برنامه‌هایی را در ارتباط با تولید سبز (Green Production) اجرا می‌نمایند. همچنین برنامه خاصی تحت عنوان

(Green Plan/gris system) از طریق شرکت تعاونی گرومارک به کشاورزان ارائه می‌شود و آنها را با روشهایی آشنا می‌سازد که بر اساس این روشها ضمن کسب سود و منفعت، چالشهای زیست محیطی را نیز کاملاً در نظر داشته باشند.

برنامه سبز، به کمک نوآوریهای تکنولوژیکی منجر به کاهش میزان استفاده نهادهای شیمیایی از فعالیتهای کشاورزی می‌گردد و از این طریق نقش بسیار فعالی را در رعایت مسائل زیست محیطی و توسعه پایدار ایفا می‌نماید.

در کشور ما براساس آخرین آمار و اطلاعات دریافتی تا تاریخ ۸۲/۱/۲۹ از مجموع ۵۱۹۵۷ تعاونی در حدود ۱۲۹۶۲ تعاونی کشاورزی با تعداد ۱۷۸۴۳۶ عضو وجود داشته‌اند که نقش بسیار عمده‌ای را در بهبود محیط زیست ایفا می‌نمایند. در بین تعاونیهای کشاورزی تعداد تعاونیهای جنگلداری ۲۴۹ مورد می‌باشد که ۹۱۶۵ نفر عضو دارند.

پی‌نوشت:

- کشاورزی ارگانیک یک نظام تولیدی است که در آن برای حفظ و نگهداری سطح حاصلخیزی خاک، رساندن مواد غذایی موردنیاز به گیاه و کنترل حشرات، علفهای هرز و دیگر آفات، از ترکیبات ساخته شده شیمیایی (مانند کودهای شیمیایی، سموم آفت‌کش و هورمونها و مواد افزودنی به خوراک دام) استفاده نمی‌شود بلکه در عوض از تناوب زراعی، بقایای گیاهی، کودسبز، کشت حیوانات، کودهای حیوانی، فضولات عالی غیرمزرعه‌ای، شخم زمین، سنگهای مولد مواد معدنی و جنبه‌هایی از مبارزه بیولوژیک استفاده می‌گردد. هدف کلی در ارائه روشهای ارگانیک رسیدن به حفاظت از محیط زیست، بهبود و حفاظت از منابع طبیعی، افزایش سود، حفظ انرژی، افزایش باروری، افزایش کیفیت غذا و بهبود ساختار اجتماعی و اقتصادی مزارع و جوامع روستایی می‌باشد. ●